

Zasada lustra w ocenie zagrożeń hybrydowych płynących z Rosji i Białorusi

Abstrakt

W artykule autorka opisuje, w jaki sposób stosowaną w psychologii zasadę lustra, polegającą na odnajdywaniu w innych ludziach cech, które jednostka usiłuje wyprzeć, można wykorzystać do typowania potencjalnych zagrożeń ze strony Rosji i Białorusi. Wysuwa hipotezę, że dzięki analizie największych zagrożeń wymienianych przez te państwa, m.in. w dokumentach strategicznych, można wnioskować, zgodnie z zasadą lustra, w jakich sferach będą one najaktywniej prowadzić wrogie działania wobec członków NATO. Wskazuje m.in. działania hybrydowe, które Rosja i współpracująca z nią Białoruś mogą podjąć względem państw zachodnich, jednak bez dogłębnej analizy tych zagadnień. Tym samym artykuł nie wyczerpuje tematu, a jedynie stanowi próbę zasygnalizowania jednej z metod analizy zagrożeń płynących z Rosji i Białorusi.

Słowa kluczowe

Białoruś, Rosja, Polska, NATO, zasada lustra, zagrożenia asymetryczne, zagrożenia hybrydowe.

Zasada lustra jest definiowana w psychologii jako (...) *dostrzeganie w innych naszych własnych cech. Tych, które usiłujemy uśpić (...) i podświadomie chcemy się ich wyprzeć*¹. Nawiązuje do koncepcji struktury osobowości zaproponowanej przez Carla Gustava Junga i jest jedną z najbardziej znanych metod poznawania słabych stron i ukrytych kompleksów jednostki. *Lustra były badane przez psychologię poznawczą w celu zrozumienia samopoznania, tożsamości i samoświadomości*². Naukowcy wykorzystują lustra w badaniach psychologicznych, gdyż (...) *są praktycznie idealnymi imitatorami własnej cielesnej twarzy obserwatora, ponieważ sprzężenie zwrotne lustra jest natychmiastowe. Co więcej, jeśli lustro jest płaskie i bez widocznych niedoskonałości, odbity obraz jest całkowicie spójny w przestrzeni w stosunku do pierwotnego bodźca wzrokowego*³. Tym samym, jak twierdził Jung, lustrzane projekcje zmieniają świat w replikę własnej nieznannej twarzy. Zdaniem badaczy są one w stanie pokazać obserwatorowi (...) *obrazy innych, które są generowane przez psychikę i oparte na naszych własnych lękach, pragnieniach, impulsach i nierozwiązanych kwestiach, z których większość jest nieświadoma*⁴. Zasada lustra jest zatem pomocna w przerzucaniu na innych ludzi własnych wypartych cech i zamysłów, uznanych przez jednostkę za złe i z tego powodu nieakceptowanych.

Stosunki międzynarodowe są kształtowane przez polityków, którzy kreując je, niejednokrotnie kierują się swoimi lękami czy potrzebami lub zbiorowymi pragnieniami i emocjami. W związku z tym zasadę lustrzanego odbicia można wykorzystać również do tworzenia prognoz dotyczących polityki państw podejmujących agresywne działania na arenie międzynarodowej.

Autorka postawiła pytanie, czy wykorzystanie zasady lustra w odniesieniu do zagrożeń wskazywanych przez Rosję i Białoruś może być przydatne w prognozowaniu zagrożeń stwarzanych przez te państwa dla członków Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz sprzyjać skuteczniejszemu zapobieganiu im. Jej celem było wykazanie, że na podstawie analizy sygnalizowanych przez te kraje zagrożeń ich własnego bezpieczeństwa można przewidywać, jakiego rodzaju politykę zagraniczną i politykę bezpieczeństwa będzie w najbliższej przyszłości prowadziła Rosja we współpracy

¹ K. Flórez, *Zasada lustra – na czym polega?*, Krok do zdrowia, <https://krokdozdrowia.com/zasada-lustra-czym-polega/> [dostęp: 3 V 2023].

² G.B. Caputo, *Archetypal-Imaging and Mirror-Gazing*, National Library of Medicine, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4219253/> [dostęp: 11 VI 2023]. Tłumaczenia w artykule pochodzą od autorki – dop. red.

³ Tamże.

⁴ M. Klerk, *Projection: You Are My Mirror and I Am Yours*, Jung Society of Utah, 29 IV 2016 r., <https://jungutah.org/blog/projection-you-are-my-mirror-and-i-am-yours-2/> [dostęp: 10 VI 2023]. Zob. także: C.G. Jung, *Archetypy i nieświadomość zbiorowa*, Warszawa 2016.

z Białorusią oraz w których sferach te państwa mogą podjąć działania ofensywne w stosunku do członków Sojuszu.

W ramach realizacji celu badawczego autorka wykorzystała takie metody badawcze, jak analiza dokumentów strategicznych i krytyka piśmiennictwa, obserwacja, wnioskowanie i uogólnianie.

Zagrożenia bezpieczeństwa wskazywane przez Rosję i Białoruś

Oba te państwa przedstawiają podobny katalog zagrożeń ze strony państw zachodnich (przede wszystkim członków NATO, w tym Polski). W swoich doktrynach wojskowych oraz doktrynach bezpieczeństwa zarówno Rosjanie, jak i Białorusini stwierdzają, że największymi wyzwaniami dla ich bezpieczeństwa są wzmocnienie obecności wojskowej Sojuszu przy granicy Państwa Związkowego Białorusi i Rosji (PZBiR), rozmieszczanie tam sprzętu i komponentów wojskowych amerykańskich sił zbrojnych oraz postępująca militaryzacja Polski.

Tymczasem po 2016 r. to Rosja zdecydowanie zwiększała swój potencjał wojskowy przez rozbudowę istniejących brygad do szczebla dywizji i tworzenie nowych dywizji, zwłaszcza w Zachodnim Okręgu Wojskowym graniczącym z państwami NATO⁵. Co więcej, jeszcze przed rozpoczęciem inwazji na Ukrainę, w styczniu i lutym 2022 r., wykorzystując ćwiczenia „Sojusznicze Zdecydowanie”, rozlokowała na terytorium Białorusi ok. 35 000 żołnierzy, z których większość wzięła udział w agresji⁶. Obecnie, tj. w 2023 r., na Białorusi stacjonuje kilka tysięcy rosyjskich żołnierzy, a Rosja rozmieściła tam swoje taktyczne głowice jądrowe⁷.

W doktrynie wojennej Rosji z 2014 r.⁸ jako zagrożenia dla Federacji Rosyjskiej (FR) zostały wskazane: wzmocnienie potencjału NATO, terroryzm (w tym akty terroru z użyciem środków chemicznych, biologicznych czy tzw. brudnej bomby) i ekstremizm, tzw. kolorowe rewolucje w państwach graniczących z Rosją oraz działania służb specjalnych innych państw (koalicji innych państw) wymierzone w państwo rosyjskie.

⁵ A.M. Dyer, *Rosja wzmocnia zachodnią flankę*, PISM, 19 XII 2018 r., https://www.pism.pl/publikacje/Rosja_wzmocnia_zachodni_flank_ [dostęp: 11 X 2023].

⁶ A.M. Dyer, *Przed atakiem – rosyjsko-białoruskie ćwiczenia Sojusznicze Zdecydowanie*, PISM, 24 II 2022 r., <https://www.pism.pl/publikacje/przed-atakiem-rosyjsko-bialoruskie-cwiczenia-sojusznicze-zdecydowanie> [dostęp: 11 X 2023].

⁷ M. Terlikowski, A.M. Dyer, *Białoruski wektor rosyjskiego zagrożenia dla NATO*, PISM, 10 VII 2023 r., <https://pism.pl/publikacje/bialoruski-wektor-rosyjskiego-zagrozenia-dla-nato> [dostęp: 11 X 2023].

⁸ *Военная доктрина Российской Федерации*, <https://docs.cntd.ru/document/420246589> [dostęp: 2 V 2023].

To jednak Rosja zdecydowała się na wykorzystanie środków chemicznych na terenie państw NATO. W Zjednoczonym Królestwie doszło do otrucia byłego podpułkownika Federalnej Służby Bezpieczeństwa (FSB) Aleksandra Litwinienki oraz próby zabójstwa byłego oficera rosyjskiego wywiadu wojskowego Siergieja Skripala i jego córki Julii. To Rosja angażuje się w wywoływanie polaryzacji społecznej w państwach zachodnich oraz ingeruje w kampanie wyborcze, czego najlepszymi przykładami są wybory prezydenckie w USA⁹ i referendum w sprawie wyjścia Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej w 2016 r.¹⁰

W strategii bezpieczeństwa FR przyjętej w 2021 r.¹¹ wśród zagrożeń zostały wymienione m.in. podejmowane przez Zachód próby utrzymania swojej międzynarodowej hegemonii, wzrost nastrojów radykalnych i ekstremistycznych oraz próby ingerencji w wewnętrzne sprawy FR.

Rosja zarzuca też Zachodowi próby fałszowania historii, których celem jest ukazywanie państwa rosyjskiego w złym świetle. Jednocześnie to Rosja nie tylko ingeruje w wewnętrzne sprawy innych państw, czego przykładem są działania w Ukrainie rozpoczęte jeszcze przed wybuchem wojny w 2014 r., lecz także prowadzi politykę historyczną, której celem jest m.in. zdyskredytowanie Polski i uczynienie jej odpowiedzialną za wybuch II wojny światowej¹².

Z rosyjskich dokumentów doktrynalnych wynika również, że dla Rosji sektorami najważniejszymi dla funkcjonowania państwa są energetyka i transport oraz że kładzie ona duży nacisk na pozyskiwanie i rozwój technologii wojskowych. W doktrynie morskiej z 2022 r.¹³ podkreślono potrzebę zabezpieczenia transportu morskiego oraz funkcjonowania infrastruktury portowej i rurociągów morskich, jak również wiodącą rolę Marynarki Wojennej w ochronie rosyjskich interesów. W dokumencie

⁹ United States Senate Select Committee on Intelligence, *Russian Active Measures Campaigns and Interference in the 2016 U.S. Election. Report*, <https://www.intelligence.senate.gov/publications/report-select-committee-intelligence-united-states-senate-russian-active-measures> [dostęp: 2 V 2023].

¹⁰ R. Ellehuus, *Mind the Gaps: Assessing Russian Influence in the United Kingdom*, https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/20720_Ellehuus_GEC_FullReport_FINAL.pdf [dostęp: 11 X 2023].

¹¹ Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 г. № 400 о Стратегии национальной безопасности Российской Федерации, Kremlin.ru, www.kremlin.ru/acts/bank/47046 [dostęp: 2 V 2023].

¹² A.M. Dwyer, *II wojna światowa w polityce zagranicznej Rosji*, PISM, 28 I 2020 r., https://pism.pl/publikacje/II_wojna_swiatowa_w_polityce_zagranicznej_Rosji [dostęp: 11 X 2023].

¹³ *Морская доктрина Российской Федерации*, Kremlin.ru, static.kremlin.ru/media/events/files/ru/uAFi5nvux2twaqjftS5yrIZUVTJan77L.pdf [dostęp: 2 V 2023]. Zob także: A.M. Dwyer, *Nowa doktryna morska Federacji Rosyjskiej*, PISM, 2 VIII 2022 r., <https://pism.pl/publikacje/nowa-doktryna-morska-federacji-rosyjskiej> [dostęp: 2 V 2023].

wskazano też wprost, że największe zagrożenie na kierunku atlantyckim (obejmującym m.in. Morze Bałtyckie i Morze Czarne) stanowi zwiększający się potencjał NATO.

Tymczasem to Rosja zwiększała swoją obecność wojskową na Bałtyku, m.in. przez rozbudowę Floty Bałtyckiej. Ponadto w 2020 r. rozpoczęła szantażowanie Europy Zachodniej cenami gazu, aby wymusić na UE m.in. dokończenie budowy gazociągu Nord Stream 2. Nadal nie zostały wyjaśnione okoliczności wyśadenia zarówno Nord Stream 2, jak i Nord Stream 1.

Z kolei Białorusini w projekcie nowej koncepcji bezpieczeństwa narodowego¹⁴ wśród najważniejszych zagrożeń wymieniają: zmianę układu sił na świecie, próby naruszenia integralności terytorialnej ich państwa oraz podważenia jego ustroju konstytucyjnego, ingerencję w sprawy wewnętrzne, stosowanie wobec niego sankcji, wojnę informacyjną prowadzoną przeciw Białorusi, próby zdestabilizowania jej systemu finansowego, zagrożenia terrorystyczne, w tym infrastruktury krytycznej, napięcia przy granicy. W projekcie dokumentu zwrócono również uwagę na nasilającą się konfrontację światowych potęg, kryzys systemu kontroli zbrojeń, międzynarodowy terrorizm, a także wrogie działania obcych służb specjalnych względem Białorusi.

Część tych zagrożeń została wskazana już w doktrynie wojennej Białorusi z 2016 r.¹⁵, np. te związane z dążeniem przez Stany Zjednoczone do utrzymania świata jednobiegunowego. Zwrócono w niej ponadto uwagę na problem militaryzacji sąsiednich państw czy zwiększania potencjału NATO (choć Sojusz nie został wymieniony wprost). W dokumencie omówiono również zagrożenia związane z wojną informacyjną czy operacjami psychologicznymi. Wskazano także na rosnące znaczenie Sił Operacji Specjalnych oraz powszechne stosowanie sabotażu i metod terrorystycznych jako sposobu prowadzenia wojny, na dążenie walczących stron do dezorganizacji systemów kontroli państwowej i wojskowej przeciwnika oraz do uszkodzenia obiektów infrastruktury krytycznej i zakłócenia ich funkcjonowania.

Tymczasem to Białoruś prowadzi, wspólnie z Rosją, wojnę informacyjną przeciw państwom UE i NATO, a przez udostępnienie Rosji terytorium do inwazji na Ukrainę stała się państwem agresorem. To Białoruś utrzymuje stan kryzysu na granicy, głównie tej z Polską, a służby tego państwa wspierają migrantów w atakach na patrole polskiej Straży Granicznej i próbach przekroczenia granicy wbrew

¹⁴ *Постаіаовлене Савета Безапааснасці Рэспублікі Беларусь о расматрэнні праекта новай Канцэпцыі нацыянальнай безапааснасці Рэспублікі Беларусь*, Нацыянальны прававой Інтэрнет-партал Рэспублікі Беларусь, 6 III 2023 r., <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=P223s0001> [dostęp: 3 V 2023].

¹⁵ *Закон Рэспублікі Беларусь аб утвэржэнні Ваеннай доктрыны Рэспублікі Беларусь*, Нацыянальны прававой Інтэрнет-партал Рэспублікі Беларусь, 20 VII 2016 r., <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=H11600412> [dostęp: 3 V 2023].

przepisom. Białoruskie służby prowadziły też operacje psychologiczne przeciw polskim służbom mundurowym ochraniającym granicę. W marcu 2023 r. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego ujawniła, że w grupie osób oskarżonych o próbę uszkodzenia na terenie województwa podkarpackiego linii kolejowej prowadzącej na Ukrainę były osoby z białoruskimi paszportami¹⁶.

Oba państwa w doktrynie wojennej PZBiR¹⁷ jako wyzwanie dla swojego bezpieczeństwa wskazują działania NATO, zwłaszcza rozbudowę infrastruktury Sojuszu w państwach wschodniej flanki. Dużą wagę przykładają do zagadnień związanych z bezpieczeństwem informacyjnym czy funkcjonowaniem infrastruktury krytycznej. Jako zagrożenie wymieniają również zwiększanie napięcia przy granicy NATO i PZBiR, m.in. z powodu ćwiczeń wojskowych na dużą skalę organizowanych przez Sojusz.

Jednocześnie to właśnie Rosja i Białoruś od 2022 r. znacznie zwiększyły liczbę ćwiczeń wojskowych prowadzonych tuż przy granicy z państwami NATO¹⁸. Oba te kraje dokonują licznych ataków cybernetycznych wymierzonych m.in. w obiekty infrastruktury krytycznej państw Sojuszu.

W rosyjskich i białoruskich dokumentach strategicznych można zatem dostrzec wiele zbieżności w zakresie formułowanych zagrożeń i postrzegania tego, w jaki sposób są prowadzone współczesne konflikty zbrojne. Daje to asumpt do wniosku, zgodnie z zasadą lustra, w jaki sposób te kraje będą prowadziły działania wymierzone w podmioty zdefiniowane przez nie jako potencjalni przeciwnicy.

Podsumowując, wspólny katalog zagrożeń zgłaszanych przez Rosję i Białoruś obejmuje: próby utrzymywania hegemonii przez państwa zachodnie, głównie USA; działania NATO, zwłaszcza wzmocnienie wschodniej flanki; stosowanie szantażu

¹⁶ ABW zatrzymała kolejnego szpiega z siatki pracującej na rzecz Rosji, PAP, 10 VII 2023 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1595110%2CABW-zatrzymala-kolejnego-szpiega-z-siatki-pracujacej-na-rzecz-rosji.html> [dostęp: 11 X 2023].

¹⁷ *Военная доктрина Союзного государства*, Правовой портал Союзного государства, <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fxn--c1anggbdpdf.xn--p1ai%2Fupload%2Fiblock%2F18c%2F%25D0%2592%25D0%25BE%25D0%25B5%25D0%25BD%25D0%25B0%25D1%258F%2520%25D0%25B4%25D0%25BE%25D0%25BA%25D1%2582%25D1%2580%25D0%25B8%25D0%25BD%25D0%25B0%2520%25D0%25A1%25D0%25BE%25D1%258E%25D0%25B7%25D0%25BD%25D0%25BE%25D0%25B3%25D0%25BE%2520%25D0%2593%25D0%25BE%25D1%2581%25D1%2583%25D0%25B4%25D0%25B0%25D1%2580%25D1%2581%25D1%2582%25D0%25B2%25D0%25B0.docx&wdOrigin=BROWSELINK> [dostęp: 3 V 2023]. Zob. także: A.M. Dyrer, *Nowa doktryna wojenna Państwa Związkowego Białorusi i Rosji*, PISM, 15 II 2022 r., <https://www.pism.pl/publikacje/nowa-doktryna-wojenna-panstwa-zwiazkowego-bialorusi-i-rosji> [dostęp: 3 V 2023].

¹⁸ A.M. Dyrer, *Rosyjskie i białoruskie ćwiczenia wojskowe*, PISM, 10 X 2023 r., <https://pism.pl/publikacje/rosyjskie-i-bialoruskie-cwiczenia-wojskowe> [dostęp: 11 X 2023].

gospodarczego w postaci polityki sankcji; próby ingerencji w sprawy wewnętrzne Rosji i Białorusi, prowadzenie wojny informacyjnej; destabilizowanie funkcjonowania infrastruktury granicznej i stwarzanie zagrożeń dla infrastruktury krytycznej; cyberzagrożenia; terroryzm i ekstremizm; zmniejszenie kontroli zbrojeń oraz burzenie istniejącego ładu międzynarodowego. Warto zwrócić uwagę, że Rosjanie i Białorusini jako niebezpieczeństwo postrzegają również wsparcie państw zachodnich dla Ukrainy, która walczy z rosyjską inwazją, oraz że mianem zagrożeń hybrydowych określają jedynie te płynące z Zachodu.

W odpowiedzi na tak postrzegane zagrożenia Władimir Putin w czasie posiedzenia Kolegium FSB, które odbyło się 28 lutego 2023 r.¹⁹, polecił rozszerzenie współpracy tej służby z siłami zbrojnymi i zwiększenie osłony kontrwywiadowczej wojsk walczących w Ukrainie oraz zintensyfikowanie i poszerzenie zakresu działań kontrwywiadowczych na terenie Rosji. Rosjanie zapowiedzieli ponadto wzmoczenie ochrony swojej granicy, zarówno morskiej, jak i lądowej, oraz zwrócili uwagę na konieczność zwiększenia zabezpieczenia antyterrorystycznego, w tym związane go z bronią masowego rażenia.

Podobne zapowiedzi padają ze strony Aleksandra Łukaszenki oraz szefa białoruskiego Komitetu Bezpieczeństwa Państwowego (KGB) Iwana Tertela. Rozwój współpracy Białorusi z Rosją w celu ochrony granicy PZBiR został zapowiedziany 4 maja 2023 r. na posiedzeniu Kolegium Komitetu Granicznego Państwa Związkowego²⁰. Oba państwa zadeklarowały rozszerzenie działań prowadzonych przez swoje służby specjalne oraz pogłębienie współpracy między rosyjskimi i białoruskimi instytucjami.

Ponadto 4 kwietnia 2023 r., w trakcie wizyty w Mińsku Siergieja Naryszkina, szefa Służby Wywiadu Zagranicznego FR (SWR), zapowiedziano poszerzenie współpracy tej służby z białoruskim KGB²¹. Padła również deklaracja, że oba kraje opracują wspólną koncepcję bezpieczeństwa PZBiR, która będzie pierwszym tego rodzaju dokumentem. Jego konsekwencje będą jednak o wiele szersze niż stworzenie łącznego katalogu zagrożeń dla obu państw. Najpewniej będą wiązały się z przyznaniem rosyjskim służbom szerszych możliwości operowania na terytorium białoruskim, a służbom Białorusi – na terenie Rosji. Można się też spodziewać,

¹⁹ *Заседание коллегии ФСБ России*, Kremlin.ru, special.kremlin.ru/catalog/keywords/78/events/70597 [dostęp: 2 V 2023].

²⁰ *Беларусь и Россия обсудили охрану границы Союзного государства*, Reformation, 4 V 2023 r., <https://reform.by/belarus-i-rossija-obsudili-ohranu-granicy-sojuznogo-gosudarstva-2> [dostęp: 4 V 2023].

²¹ *Лукашенко встретился с директором Службы внешней разведки России Сергеем Нарышкиным*, Белта, 4 IV 2023 r., <https://www.belta.by/photonews/view/lukashenko-vstretilsja-s-direktorom-služby-vneshnej-razvedki-rossii-sergeem-naryshkinym-32720/> [dostęp: 4 V 2023].

że ich kompetencje zostaną w dużym stopniu ujednolicone. Rezultatem przyjęcia wspólnej koncepcji będą zapewne zmiany w kodeksach karnych obu krajów – część przepisów, m.in. związanych z karami za przestępstwa takie jak terroryzm, zostanie zunifikowana.

Oba państwa planują także zwiększenie ochrony granicy z Ukrainą, poszerzenie współpracy w przeciwdziałaniu zagrożeniom terrorystycznym, zwiększenie kontroli internetu oraz ochrony infrastruktury krytycznej.

Rosyjsko-białoruskie oskarżenia pod adresem Polski i – szerzej – Zachodu

Władze Rosji i Białorusi niejednokrotnie oskarżały Polskę o imperialne ambicje i chęć przywrócenia świetności państwa z czasów I Rzeczypospolitej. W rosyjskiej i białoruskiej optyce Polska dąży do podporządkowania i zajęcia zachodnich terenów Białorusi i Ukrainy²². W tym celu ma stosować działania hybrydowe i być gotowa do przeprowadzenia działań zbrojnych.

Oskarżenia te nasiliły się, gdy w 2014 r. Polska udzieliła poparcia Ukrainie – w czasie rewolucji godności i po nielegalnej aneksji Krymu przez Rosję. Wtedy to Władimir Żyrinowski nie tylko wskazywał, że Polska jest zainteresowana zajęciem zachodniej Ukrainy, lecz nawet składał propozycje podziału części ziem ukraińskich między RP i FR²³. I chociaż Żyrinowski był liderem jednego z nielicznych ugrupowań opozycyjnych, Liberalno-Demokratycznej Partii Rosji, jego kontrowersyjne wypowiedzi często postrzegano w Europie jako wyraz prawdziwych intencji rosyjskich władz i sposób na sondażowanie reakcji innych państw.

Oskarżenia o polski imperializm ze strony Rosji i Białorusi wybrzmiewają również w czasie wojny w Ukrainie. Oba te kraje utrzymują, że jedynym celem polskiego wsparcia dla Ukrainy jest przedłużenie trwania konfliktu zbrojnego²⁴. Ma on przyczynić się do osłabienia państwa ukraińskiego i umożliwić Polsce przejście

²² Путин: Польша хочет оккупировать Западную Украину под «зонтиком» НАТО, RIA, 21 VII 2023 r., <https://crimea.ria.ru/20230721/putin-polsha-khochet-okkupirovat-zapadnuyu-ukrainu-pod-zontikom-nato-1130218007.html> [dostęp: 11 X 2023]; Лукашенко обеспокоен планами НАТО и Польши забрать Западную Украину, Белга, 23 V 2022 r., <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-obespoen-planami-nato-i-polshi-zabrat-zapadnuju-ukrainu-503501-2022/> [dostęp: 11 X 2023].

²³ Жириновский предложил Польшу, Венгрии и Румынии поделить Украину, РБК, 24 III 2014 r., <https://www.rbc.ru/politics/24/03/2014/570419ef9a794761c0ce8426> [dostęp: 11 X 2023].

²⁴ А. Барабанов, Лукашенко заявил, что Польша давит Украину из-за отмашки США, Газета.Ru, 22 IX 2023 r., <https://www.gazeta.ru/politics/news/2023/09/22/21343147.shtml> [dostęp: 11 X 2023].

kontroli nad jego zachodnią częścią. Działania Rosji i Białorusi mają charakter propagandowy i są skierowane zarówno do ich własnych społeczeństw (jest to jeden ze sposobów uzasadnienia konieczności prowadzenia działań zbrojnych w Ukrainie), jak i do społeczeństwa ukraińskiego, które politykę wsparcia ze strony Polski ma postrzegać jako kłamstwo. Rosjanie i Białorusini wykorzystują w tym celu niektóre środowiska kresowe, aby pokazać, że myślenie o konieczności odzyskania wschodnich ziem jest popularne wśród Polaków.

Z kolei zarzuty o chęć anektowania przez Polskę zachodniej części Białorusi nasiliły się po sfałszowanych w tym kraju wyborach prezydenckich w sierpniu 2020 r. Skala fałszerstw, a później brutalności sił milicyjnych, wyprowadziła na ulice białoruskich miast setki tysięcy demonstrantów. O prowokowanie zamieszek i chęć przeprowadzenia zamachu stanu Aleksander Łukaszenka oskarżył m.in. Polskę. Twierdził, że polskie służby i władze od lat wspierały opozycję, militaryzowały swoje państwo i prowadziły działania zmierzające do przyłączenia zachodniej Białorusi do Polski²⁵. Warto podkreślić, że Łukaszenka nie po raz pierwszy wskazywał na jakoby imperialne zapędy Polski, których celem jest co najmniej przywrócenie wschodnich granic II RP. Takie zarzuty padały też we wcześniejszych latach – zwłaszcza w okresach zaostrzenia stosunków, co najczęściej było związane z odbywającymi się wyborami prezydenckimi²⁶. Do fałszerstw i represji wobec środowisk niezależnych, przeciw którym to działaniom protestowała Polska, dochodziło na Białorusi m.in. w latach 2006 i 2010, chociaż skala tych zjawisk była wtedy nieporównywalnie mniejsza niż w 2020 r.

Obecnie w białoruskiej narracji dominują kierowane wobec Polski, ale też niektórych innych państw NATO, oskarżenia o próby podważenia tamtejszego porządku konstytucyjnego²⁷, nasilania napięcia wokół wspólnej granicy oraz przygotowywanie osób mających przeprowadzić na Białorusi akty terroru, dywersji i sabotażu wymierzone zarówno w przedstawicieli białoruskich władz, jak i rosyjskich żołnierzy oraz transporty rosyjskich wojsk²⁸. Oskarżenia te służą białoruskim władzom do zwiększania uprawnień tamtejszych służb specjalnych, przede wszystkim KGB, a także do rozszerzania współpracy z rosyjskimi służbami, głównie FSB oraz

²⁵ Лукашенко заявил об угрозе вторжения Запада в Белоруссию, Лента.ру, 31 III 2023 r., https://lenta.ru/news/2023/03/31/west_menace/ [dostęp: 11 X 2023].

²⁶ Лукашенко о милитаризации Польши: такая эскалация вдоль наших границ недопустима, Белта, 28 I 2022 r., <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-o-militarizatsii-polshi-takaja-eskalatsija-vdol-nashih-granits-nedopustima-481701-2022/> [dostęp: 11 X 2023].

²⁷ Лукашенко предупредил о «лязгающих» у границ Белоруссии войсках НАТО, РИА, 16 VIII 2020 r., <https://ria.ru/20200816/1575854110.html> [dostęp: 11 X 2023].

²⁸ Лукашенко: в Польше, Литве, Украине готовят белорусских радикалов для диверсий в стране, Коммерсант, 10 X 2022 r., <https://www.kommersant.ru/doc/5606884> [dostęp: 11 X 2023].

SWR. Łukaszenka wykorzystał je również do rozwinięcia Regionalnego Zgrupowania Wojsk²⁹ PZBiR, z czego skorzystali Rosjanie, aby np. szkolić żołnierzy zmobilizowanych do wojny z Ukrainą. Więcej uprawnień zyskał również Białoruski Komitet Graniczny³⁰.

Rosja i Białoruś oskarżają Zachód również o chęć zburzenia obecnego ładu międzynarodowego m.in. przez zmianę systemu kontroli zbrojeń. W wypowiedziach najważniejszych polityków odpowiedzialność za rozpad reżimu traktatów rozbrojeniowych jest zrzucana na USA. Podkreśla się, że to Stany Zjednoczone przestały przestrzegać tych postanowień, podobnie jak w przypadku traktatu o całkowitej likwidacji pocisków raketowych krótkiego i średniego zasięgu (ang. *Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty*)³¹. To jednak Rosja wielokrotnie złamała ten traktat³², a zawieszenie porozumienia Nowy Start³³ jest przez nią przedstawiane jako spowodowane wrogą polityką amerykańską. Rosja niejednokrotnie zarzucała też USA i – szerzej – państwom NATO ingerencję w procesy wyborcze. Oskarżała też Zachód o wspieranie wymierzonych w nią ruchów radykalnych i ekstremistycznych.

²⁹ Regionalne Zgrupowanie Wojsk (RZW) istnieje od 2000 r., a więc od momentu utworzenia PZBiR. Do 2022 r. przyjmowało się, że w jego skład wchodzi Siły Zbrojne Białorusi oraz wydzielone komponenty Zachodniego Okręgu Wojskowego Sił Zbrojnych FR (wcześniej, przed 2009 r. i powołaniem ZOW, były to komponenty z Moskiewskiego i Leningradzkiego OW oraz Kaliningradzkiego Specjalnego Rejonu Obronnego). Zmieniło się to w trakcie białoruskich i rosyjskich ćwiczeń „Sojusznice Zdecydowanie”, które poprzedziły agresję na Ukrainę. W tych manewrach wzięły bowiem udział komponenty wojskowe 35 i 36 Armii Ogólnowojskowej Wschodniego Okręgu Wojskowego. Od tej pory nieformalnie uznaje się, że RZW jest tworzone przez Siły Zbrojne Białorusi i wydzielone komponenty Sił Zbrojnych FR. Zadaniem RZW jest ochrona PZBiR. Dotychczas sprawdzanie jego stanu gotowości bojowej odbywało się co dwa lata w trakcie naprzemiennie organizowanych ćwiczeń „Zapad” i „Tarcza Związku”. To miało się zmienić w 2023 r., w którym oprócz „Tarczy Związku” zapowiedziano także manewry „Zapad”. Z „Zapadu” jednak zrezygnowano, a „Tarcza Związku” najpewniej również się nie odbyła. Obecnie trudno ocenić, czy ma to związek jedynie z wojną w Ukrainie, czy też świadczy o szerszych zmianach, mogących wynikać m.in. z zapowiedzianej tzw. reformy Szojgu, w ramach której ma zostać rozwiązany Zachodni Okręg Wojskowy.

³⁰ A. Плотникова, *Кого опасается Александр Лукашенко?*, Голос Америки, 12 X 2022 r., <https://www.golosameriki.com/a/lukashenko-kgb/6786965.html> [dostęp: 11 X 2023].

³¹ A. Kacprzyk, *Koniec traktatu INF*, PISM, 5 VIII 2019 r., https://pism.pl/publikacje/Koniec_traktatu_INF [dostęp: 3 V 2023].

³² Więcej o przykładach łamania przez Rosję Aktu Stanowiącego NATO–Rosja, w: A.M. Dyer i in., *How Russian Violations of the 1997 Founding Act Influence NATO–Russia Relations*, PISM, 6 VII 2018 r., https://www.pism.pl/publikacje/How_Russian_Violations_of_the_1997_Founding_Act_Influence_NATORussia_Relations [dostęp 11 X 2023].

³³ A. Kacprzyk, *Rosja zawiesza wykonywanie układu Nowy START*, PISM, 24 II 2023 r., <https://pism.pl/publikacje/rosja-zawiesza-wykonywanie-ukladu-nowy-start> [dostęp: 3 V 2023].

Bardzo podobne zarzuty pod adresem państw Zachodu padają ze strony władz Białorusi, przede wszystkim Łukaszenki. Wskazuje on, że państwa wschodniej flanki NATO, zwłaszcza Polska, dążą do siłowej zmiany ustroju na Białorusi, że prowadzą nieprzejrzyste działania wojskowe, a za pomocą polityki sankcji zmierzają do osłabienia funkcjonowania białoruskiej gospodarki³⁴.

Rosjanie zarzucają też Sojuszowi, że sprowokował ich do podjęcia działań zbrojnych w Ukrainie, i twierdzą, że de facto Zachód wypowiedział wojnę Rosji³⁵. Tymczasem to Rosja we współpracy z Białorusią stosuje narzędzia hybrydowe wobec państw NATO.

Wynika z tego, że i Rosja, i Białoruś, informując o swoich obawach, niejednokrotnie pokazują, jakie działania będą podejmowały przeciw tym, których uważają za swoich przeciwników.

Zagrożenia hybrydowe wywoływane przez Rosję i Białoruś

Mianem działań hybrydowych najczęściej określa się wrogie aktywności prowadzone poniżej progu wojny, łączące w sobie instrumenty militarne i pozawojskowe. Europejskie Centrum Doskonalenia ds. Zwalczania Zagrożeń Hybrydowych w Helsinkach, utworzone przez UE i NATO, definiuje zagrożenia hybrydowe jako:

(...) działania prowadzone przez podmioty państwowe lub niepaństwowe, których celem jest osłabienie określonego celu lub wyrządzenie mu szkody poprzez wpływ na podejmowane przez niego decyzje na poziomie lokalnym, regionalnym, państwowym lub instytucjonalnym. Są one ukierunkowane, zsynchronizowane i wymierzone w słabe punkty instytucji państw demokratycznych. Działania te mogą dotyczyć m.in. sfery politycznej, gospodarczej, wojskowej, cywilnej lub informacyjnej. Są one przeprowadzane przy użyciu szerokiego zakresu środków i zaprojektowane tak, aby pozostawały poniżej progu wykrywalności i atrybucji³⁶.

Z kolei NATO podkreśla, że (...) *zagrożenia hybrydowe łączą środki wojskowe i niemilitarne – zarówno ukryte, jak i jawne, w tym dezinformację, ataki cybernetyczne,*

³⁴ Лукашенко прокомментировал желание Польши устроить переворот в Белоруссии *б хвицяз*, Московский комсомолец, 25 V 2023 r., <https://www.mk.ru/politics/2023/05/25/lukashenko-prokommentiroval-zhelanie-polshi-ustroit-perevorot-v-belorussii.html> [dostęp: 11 X 2023].

³⁵ Парад Победы на Красной площади, Kremlin.ru, 9 V 2023 r., kremlin.ru/events/president/news/71104 [dostęp: 9 V 2023].

³⁶ Hybrid threats as a concept, Hybrid CoE, www.hybridcoe.fi/hybrid-threats-as-a-phenomenon [dostęp: 4 V 2023].

presję gospodarczą oraz rozmieszczenie nieregularnych grup zbrojnych i użycie regularnych sił³⁷. Wskazywane są też inne metody, m.in. sabotaż, które mają wpłynąć lub wpływają na sytuację wewnętrzną przeciwnika³⁸.

Konflikt hybrydowy, przez Rosjan nazywany też asymetrycznym, charakteryzuje również to, że siły dwóch stron znacznie się od siebie różnią, a działania podejmuje strona słabsza – najczęściej politycznie, gospodarczo i militarnie. W działaniach asymetrycznych mogą zostać wykorzystane siły powstańcze i dopuszcza się podejmowanie działań przeciwko nieregularnym ugrupowaniom zbrojnym. Dlatego też tak dużą wagę Rosjanie i Białorusini przywiązują do treningu zdolności operacyjnych Sił Operacji Specjalnych.

Co więcej, zgodnie z rosyjską doktryną, (...) rosyjskie siły specjalne mogą realizować zadania w ramach operacji psychologicznych, wspierania ugrupowań zbrojnej opozycji, rozpoznania specjalnego obiektów infrastruktury krytycznej oraz eliminowania kluczowego personelu polityczno-wojskowego przeciwnika. Ponadto, realizując zadania dywersyjno-rozpoznawcze, siły specjalne mogą być użyte do paraliżowania systemu kierowania, dowodzenia i łączności przeciwnika oraz innych decydujących o osiągnięciu celu operacji³⁹.

Dla Rosji (ale także Białorusi) działania hybrydowe podejmowane wobec państw NATO, w tym Polski, są efektywne pod względem kosztów. Ich celem jest destabilizacja społeczna i polityczna adwersarza, m.in. wpłynięcie na podejmowane przez niego decyzje polityczne. Badacze tematu zagrożeń hybrydowych są zgodni, że działania Białorusi, w tym służb, można postrzegać jako element wrogiej aktywności FR wobec państw NATO⁴⁰.

Tym samym wiedza o działaniach realizowanych w ramach aktywności hybrydowych w połączeniu z zagrożeniami wskazywanymi przez Rosję i Białoruś, pokazuje, zgodnie z zasadą lustra, które obszary funkcjonowania państwa Rosjanie i Białorusini uważają za najbardziej newralgiczne i podatne na destabilizację. W ten

³⁷ *What is NATO doing to address hybrid threats?*, NATO, 21 IV 2021 r., /www.nato.int/cps/en/natohq/news_183004.htm [dostęp: 4 V 2023].

³⁸ *New Research Division Publication - NATO's response to hybrid threats*, NATO Defense College, 10 X 2017 r., https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=886_156338.htm [dostęp: 11 X 2023]. Zob. także: A.M. Dyner, *Kryzys graniczny jako przykład działań hybrydowych*, PISM, 2 II 2022 r., https://www.pism.pl/publikacje/kryzys-graniczny-jako-przyklad-dzialan-hybrydowych#_ftn7 [dostęp: 4 V 2023].

³⁹ M. Depczyński, L. Elak, *Rosyjska sztuka operacyjna w zarysie*, Warszawa 2020, s. 391.

⁴⁰ M. Świerczek, *Rola działań prowokatorsko-decepcyjnych w neutralizacji białoruskiej opozycji*, „Przeegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2022, nr 26, s. 50–85. <https://doi.org/10.4467/20801335P BW.21.035.15695>.

sposób można wskazać, na których polach się skoncentrują w operacjach prowadzonych przeciwko państwom NATO.

Tego rodzaju działania najczęściej dotyczą cyberprzestrzeni (m.in. ataki na infrastrukturę krytyczną), domeny informacyjnej (po wcześniejszym rozpracowaniu słabych i silnych stron społeczeństwa państwa będącego przedmiotem ataku), elementów infrastruktury krytycznej (po jej wcześniejszym rozpoznaniu) – są to m.in. działania sabotażowe wymierzone w sieci transportowe⁴¹, obiekty kluczowe dla energetyki i w infrastrukturę graniczną⁴².

Działania w cybersferze – w Rosji i na Białorusi tego rodzaju działania są uznawane za opłacalne pod względem kosztów narzędzie oddziaływania na adwersarzy. Rosja (a na jej zlecenie również Białoruś) przy pomocy grup hakerskich, ale też cyberwojsk, dokonuje ataków na infrastrukturę teleinformatyczną i obiekty kluczowe dla funkcjonowania państwa⁴³. Zagrożone mogą być też serwery, na których są gromadzone dane obywateli, zwłaszcza te dotyczące ochrony zdrowia. Celem jest sparaliżowanie potencjalnego przeciwnika bez wykorzystania działań kinetycznych. Udany atak na infrastrukturę krytyczną ma też silne oddziaływanie psychologiczne, gdyż pokazuje słabość przeciwnika i jego niezdolność do skutecznej obrony. Chodzi o skłonienie społeczeństwa zaatakowanego kraju do wywarcia presji na rząd, aby zmienił swoją politykę względem Rosji.

Działania dezinformacyjne – według Rosji i Białorusi są one najskuteczniejszym narzędziem kształtowania procesów społecznych i politycznych zachodzących w państwach uważanych za przeciwników. Zarzucając Zachodowi ingerencję w procesy wyborcze w Rosji i na Białorusi, oba te państwa wskazują, że prowadzą taką działalność w innych krajach. Celem działań informacyjnych podejmowanych w stosunku do państw Sojuszu jest zwiększenie polaryzacji społecznej i podważanie zaufania do instytucji państwowych, w tym służb mundurowych, jak również do zobowiązań sojuszniczych oraz zdolności NATO do obrony wszystkich swoich członków. Najbardziej narażone na tego rodzaju aktywności są państwa, w których trwają kampanie wyborcze. Rosjanie promują w nich siły antyunijne i antynatowskie.

⁴¹ ENISA *Transport Threat Landscape*, European Union Agency for Cybersecurity, 21 III 2023 r., <https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-transport-threat-landscape> [dostęp: 4 V 2023].

⁴² Por. A.M. Dyner, *Działania hybrydowe Rosji przeciw państwom NATO i UE*, PISM, 25 XI 2022 r., <https://www.pism.pl/publikacje/dzialania-hybrydowe-rosji-przeciw-panstwom-nato-i-ue> [dostęp: 4 V 2023].

⁴³ Rosja koncentruje się na działaniach wymierzonych w instytucje rządowe, obiekty infrastruktury krytycznej oraz sektor IT. Zob. B. Smith, *Defending Ukraine: Early Lessons from the Cyber War*, Microsoft, 22 VI 2022 r., <https://blogs.microsoft.com/on-the-issues/2022/06/22/defending-ukraine-early-lessons-from-the-cyber-war/> [dostęp: 4 V 2023].

Część działań dezinformacyjnych może również służyć destabilizowaniu systemu bankowego. Wieloźródłowe informacje o tym, że ważny bank jest zagrożony bankrutem, mogą zachwiać całym systemem bankowym. Panikę mogą wywołać również informacje o skażeniu radioaktywnym, tajemniczej pandemii, zatrutym jedzeniu.

Rosjanie działają zarówno za pośrednictwem swoich mediów, w tym tych prowadzonych w różnych językach (np. „Sputnik”), jak i serwisów społecznościowych. Do szerzenia swoich linii narracyjnych wykorzystują także platformy takie jak YouTube oraz tzw. pożytecznych idiotów, jak również sieci mediów finansowanych (najczęściej pośrednio) z Rosji. Bardzo podobnymi metodami, chociaż na mniejszą skalę, posługuje się Białoruś.

Działania sabotażowe – ich celem stają się głównie obiekty najważniejsze dla funkcjonowania państwa adwersarza. Akty sabotażu, podobnie jak ataki cybernetyczne, mają pokazać niezdolność zaatakowanego do skutecznej obrony, spowodować ofiary, wywołać panikę społeczną i podważyć zaufanie do instytucji państwowych. Narażona na nie jest zwłaszcza infrastruktura energetyczna (głównie na obszarach morskich⁴⁴ i w dużych aglomeracjach miejskich) oraz transportowa niezbędna dla funkcjonowania ludzi. W przypadku konfliktu zbrojnego akcje sabotażowe mają opóźnić działania zbrojne strony przeciwnej lub je uniemożliwić. Rosja i Białoruś mają kilka jednostek, zarówno w ramach sił zbrojnych, jak i podległych służbom i ministerstwu spraw wewnętrznych, szkolonych do tego rodzaju akcji.

Nasilenie działań wywiadowczych w państwach NATO – ich celem jest pozyskanie informacji dotyczących planów wojskowych, a przede wszystkim technologii militarnych. Z powodu sankcji Rosja i Białoruś zostały pozbawione dostępu do technologii niezbędnych do produkcji nowoczesnego uzbrojenia. Tym samym, z uwagi na rosyjskie działania zbrojne prowadzone w Ukrainie oraz konieczność odbudowania i rozbudowy swojego potencjału militarnego, można spodziewać się zwiększenia takiej aktywności.

Destabilizacja sytuacji na granicy – utrzymywanie napięcia przy granicy ma na celu przede wszystkim zmęczenie przeciwnika koniecznością podejmowania działań ochronnych oraz narażenie go na wysokie koszty z tym związane⁴⁵. Dodatkowo instrumentalizacja migracji jest narzędziem oddziaływania politycznego i społecznego. Kelly M. Greenhill w książce *Weapons of Mass Migration. Forced Displacement, Coercion, and Foreign Policy* zidentyfikowała 64 takie przypadki w latach

⁴⁴ Zob. M. Piekarski, *Ochrona infrastruktury krytycznej na polskich obszarach morskich w kontekście zagrożeń hybrydowych*, w: *Ekspertyzy PTBN*, 2023, nr 1, <https://sites.google.com/view/ptbnonline/ekspertyzy-ptbn> [dostęp: 4 V 2023].

⁴⁵ A.M. Dwyer, *Kryzys graniczny jako przykład działań hybrydowych...*

1953–2006. Połowa z nich zakończyła się sukcesem, a więc osiągnięciem celów założonych przez stronę wywołującą kryzys (przyjęcie migrantów, wypłacenie środków finansowych)⁴⁶. Jest to zatem skuteczne narzędzie oddziaływania na potencjalnego przeciwnika.

Działania hybrydowe mają rezonować w sferach: administracyjno-politycznej, finansowo-gospodarczej, militarnej i kulturowo-światopoglądowej. Uderzając w ten sposób, Rosja i Białoruś będą wykorzystywały dokładnie te narzędzia, które ich zdaniem Zachód stosuje przeciw nim.

Próba prognozy

Biorąc pod uwagę, że Rosja oskarża państwa Zachodu o militaryzację oraz imperialne zapędy, można przypuszczać, że niezależnie od wyniku konfrontacji militarnej w Ukrainie Rosjanie nadal będą opierali swoją politykę zagraniczną na twardej sile. Tym samym można oczekiwać utrzymania wysiłku gospodarczego i społecznego mającego na celu zwiększanie zdolności produkcyjnych przemysłu zbrojeniowego oraz dalszej militaryzacji społeczeństwa, m.in. za sprawą indoktrynacji w szkołach i szeroko zakrojonych działań propagandowych. W tym kontekście Rosja może wykorzystywać wizerunek NATO jako głównego wroga, przeciw któremu musi się zbroić i prowadzić działania obronne, aby podtrzymać mobilizację społeczną w swoim kraju i długotrwałą zdolność społeczeństwa do wyrzeczeń.

Dążenie do tego, aby Rosję traktowano jako jedno ze światowych mocarstw, pozostanie immanentną cechą rosyjskiej polityki zagranicznej. Tym samym nadal będzie ona podejmowała działania na arenie międzynarodowej wymierzone w państwa zachodnie. Będą to zapewne aktywności zarówno dyplomatyczne, jak i działania np. prywatnych firm wojskowych powiązanych z państwem, które mogą być wykorzystywane w lokalnych konfliktach o antyzachodnim charakterze, przede wszystkim w Afryce i Ameryce Południowej. Jednocześnie Rosjanie będą szerzyć propagandę, oddziałując głównie na społeczeństwa Bliskiego Wschodu i Afryki⁴⁷. Przypominając o kolonialnych zaszczytach, w tym o wykorzystywaniu tamtejszych krajów przez bogate państwa Europy Zachodniej, Rosja będzie prawdopodobnie zachęcała do masowych przyjazdów (aby odebrać to, co zagrabili Europejczycy). Może

⁴⁶ K.M. Greenhill, *Weapons of Mass Migration. Forced Displacement, Coercion, and Foreign Policy*, Cornell University Press 2010.

⁴⁷ Zob. szerzej: S. Nowacka, J. Czerep, *Fertile ground: How Africa and the Arab World found common language with Russia on Ukraine*, PISM, 17 I 2023 r., <https://www.pism.pl/publikacje/fertile-ground-how-africa-and-the-arab-world-found-common-language-with-russia-on-ukraine> [dostęp: 5 V 2023].

to okresowo intensyfikować napływy migracyjne w kierunku państw NATO, co będzie wymuszało zwiększanie ochrony granic Sojuszu, ale też podjęcie przez państwa zachodnie wysiłków dyplomatycznych mających na celu walkę z rosyjskimi działaniami w państwach Bliskiego Wschodu i Afryki.

Biorąc pod uwagę, że jedynie idea imperium – jak wynika z wiedzy autorki artykułu – jest w stanie zastąpić przeciętnemu mieszkańcowi Rosji niedogodności wynikające m.in. z sankcji, rosyjskie władze nadal będą dążyły do utrzymania kontroli nad obszarem uważanym przez nie za strefę wpływów, a więc przede wszystkim nad państwami byłego ZSRR, ale też nad terenami wchodzącymi w skład byłego Imperium Rosyjskiego. Wątpliwe jest zatem, aby doszło do zmiany rosyjskiej polityki względem państw sąsiadujących.

Rosja utrzyma również antyzachodnią współpracę z Chinami i innymi państwami, które opowiadają się przeciw hegemonii Zachodu. Będzie chciała wykorzystywać tamtejsze media i serwisy społecznościowe do szerzenia swoich linii narracyjnych. Z państw afrykańskich i bliskowschodnich mogą być rekrutowane osoby do pracy w lokalnych farmach trolli, których głównym zadaniem będzie szerzenie antyzachodniej propagandy.

Wrogie działania nadal będą podejmowane również w państwach, które wyszły z rosyjskiej sfery wpływów, a są dla Rosji istotne, jak państwa bałtyckie czy Polska. Najważniejszym celem Rosji jest wpełnienie ich w szarą strefę, bez faktycznych gwarancji bezpieczeństwa ze strony NATO⁴⁸. Rosja w dalszym ciągu będzie podważała pozycję tych państw w Sojuszu, UE i na arenie międzynarodowej⁴⁹.

⁴⁸ Wyrazem tego myślenia były rosyjskie żądania pod adresem NATO dotyczące wycofania infrastruktury wojskowej z państw przyjętych po 1997 r., a więc wszystkich, które obecnie tworzą wschodnią flankę Sojuszu. Zob. M. Terlikowski, A.M. Dwyer, *Wpływ żądań Rosji na potencjał obrony i odstraszenia NATO*, PISM, 22 XII 2021 r., <https://www.pism.pl/publikacje/wplyw-zadan-rosji-na-potencjal-obrony-i-odstraszania-nato> [dostęp: 5 V 2023].

⁴⁹ Jednym z działań Rosji może być kontynuowanie kampanii historycznej wymierzonej przede wszystkim w Polskę i m.in. zrzuć na RP odpowiedzialność za wybuch II wojny światowej. Przykładem jest film zatytułowany *Гіена Еуропы* (ros. *Мир накануне катастрофы. XX век. Гіена Европы. Документальный фильм* (2022), YouTube, 11 II 2023 r., <https://www.youtube.com/watch?v=l6TpLLw33NQ>) [dostęp: 5 V 2023]. Jego autorzy starają się udowodnić, że przez wiele lat Polska była współpracowniczką hitlerowskich Niemiec, a jej wolta i podpisanie umów ze Zjednoczonym Królestwem i Francją wymusiły na ZSRR podpisanie paktu z III Rzeszą. Podobne tezy można odnaleźć w białoruskiej propagandzie, np. w filmie *Польский фашизм // Каким Сталин увидел Минск после войны // Как поляки издевались над белорусами*, YouTube, 21 IX 2022 r., <https://www.youtube.com/watch?v=e0pZbUV9hWA>) [dostęp: 5 V 2023], w którym II RP jest oskarżana o prowadzenie polityki zmierzającej do eksterminacji mniejszości narodowych, w tym białoruskiej. W filmie padają też sugestie, że w przyszłości Białoruś może zechcieć domagać się od Polski reparacji za okupowanie w okresie międzywojennym zachodnich ziem tego kraju. Więcej na temat II wojny światowej w polityce historycznej Rosji zob. A.M. Dwyer, *II wojna światowa w polityce zagranicznej Rosji...*

Wrogich działań – zarówno w sferze informacyjnej, jak i wymierzonych w infrastrukturę krytyczną – można się spodziewać przede wszystkim w stosunku do Polski jako najważniejszego państwa wschodniej flanki, mocno zaangażowanego we wspieranie wojennego wysiłku Ukrainy. Z wysokim prawdopodobieństwem należy założyć, że w RP nasilą się ataki w cyberprzestrzeni wymierzone w infrastrukturę newralgiczną dla bezpieczeństwa państwa. Wzrośnie też ilość dezinformacji, a jej celem będzie pogłębianie polaryzacji społecznej, jak również wywoływanie niepokoju związanego z wojną w Ukrainie i obecnością na terytorium RP znacznej liczby uchodźców z tego państwa.

Rosja i Białoruś będą ściśle współpracowały przy podejmowaniu działań o antypolskim charakterze. Zagrożona będzie infrastruktura graniczna, ale można też oczekiwać kolejnych aktów niszczenia polskich miejsc pamięci na Białorusi⁵⁰. Poważne jest również niebezpieczeństwo związane z możliwym lokowaniem na terenie RP agentury legendującej się jako osoby poszkodowane przez białoruski reżim.

Rosyjska i białoruska propaganda będą zapewne nadal zarzucały Polsce prowadzenie imperialnej polityki i militaryzację⁵¹. Działania te mogą być zatem dokładnym lustrzanym odbiciem polityki prowadzonej przez Rosję, a więc militaryzacji państwa, zwiększania produkcji zbrojeniowej oraz utrzymywania presji na państwa sąsiednie, łącznie z prowadzeniem przeciw nim działań zbrojnych (wojna w Ukrainie).

Możliwości przeciwdziałania

Wiedza na temat tego, że Rosja i Białoruś postrzegają NATO nie tylko jako potencjalnego przeciwnika, lecz także jako organizację, z którą pozostają one de facto w stanie wojny, wiąże się ze świadomością ryzyka podjęcia wrogich działań przez rosyjskie i białoruskie służby. Jak już zostało wskazane, wykorzystując zasadę lustra

⁵⁰ W 2022 r. białoruskie władze, w ramach antypolskiej kampanii historycznej, rozpoczęły niszczenie polskich miejsc pamięci. W lipcu zdewastowano kwaterę żołnierzy AK poległych w 1944 r. położoną niedaleko Mikuliszek w obwodzie grodzieńskim. Do aktów wandalizmu w miejscach pochówku i pamięci doszło m.in. w Jodkowiczach, Wołkowysku, Kacyzcach, Stryjówce, Surkonce, Piaskowcach i Plebaniszkach. Uszkodzony został również Krzyż katyński na cmentarzu wojskowym w Grodnie. Zob. *Zniszczone polskie cmentarze i pomniki. Bilans antypolskiej kampanii na Białorusi*, TVP Info, 31 XII 2022 r., <https://www.tvp.info/65399725/zniszczone-polskie-cmentarze-na-bialorusi-smutny-bilans-roku-2022> [dostęp: 11 X 2023].

⁵¹ Jako przykład będzie wskazywane przekazywanie nowego sprzętu przede wszystkim 18 i 16 Dywizji Zmechanizowanej, których rejon odpowiedzialności to wschodnia i północno-wschodnia Polska, jak również przedstawianie decyzji o sformowaniu 1 Dywizji Piechoty Legionów jako mającej wrogi charakter.

w analizie rosyjskich i białoruskich dokumentów strategicznych, można wytypować obszary najbardziej zagrożone takimi działaniami.

Państwa Sojuszu powinny skupić się przede wszystkim na ochronie infrastruktury krytycznej, w tym elektrowni, rurociągów (zwłaszcza podmorskich), rafinerii i składów paliwowych, infrastruktury portów oraz sieci kolejowej (przede wszystkim tras najważniejszych dla przemieszczania sił zbrojnych oraz tych najczęściej wykorzystywanych przez składy pasażerskie i towarowe). Bardzo ważne jest ich zabezpieczenie zarówno pod względem cybernetycznym (ulokowanie serwerów zapasowych w państwach bezpiecznych, przeniesienie danych do chmury), jak i przed aktami sabotażu. Istotne jest zdefiniowanie, za jakie obszary bezpieczeństwa odpowiada inwestor czy właściciel obiektu, a za jakie instytucje państwowe. Warto przy tym skorzystać z doświadczeń Ukrainy z wojny z Rosją, pokazujących, jakie obiekty i serwery w pierwszej kolejności stały się celem agresora. Polska powinna wytypować instytucję, która będzie odgrywała wiodącą rolę w kształtowaniu polityki ochrony przed zagrożeniami hybrydowymi.

W przypadku działań dezinformacyjnych członkowie NATO powinni skupić się na budowaniu odporności społeczeństw na to zagrożenie. Bardzo duże znaczenie dla przeciwdziałania dezinformacji mają edukacja, już na poziomie szkoły podstawowej, na temat najczęstszych sposobów prowadzenia takich działań, tworzenie przez instytucje państwowe kompleksowych strategii informacyjnych i organizowanie szerokich kampanii medialnych, jak również współpraca tych instytucji z organizacjami pozarządowymi.

Należy zwiększyć osłonę kontrwywiadowczą dla przemysłu zbrojeniowego oraz działań wojsk NATO. Szczególnie chronione muszą być informacje o systemach kontroli, strukturach wojskowych i organów ścigania, przedsiębiorstwach przemysłu obronnego, technologiach krytycznych oraz dane osobowe.

W kontekście budowania odporności na zagrożenia hybrydowe i reagowania na nie warto pokusić się o refleksję, czy do stanu pokoju i stanu wojny nie należałoby dodać czasu zwiększonego zagrożenia działaniami hybrydowymi, który stwarzałby możliwości przyznania dodatkowych uprawnień przede wszystkim siłom zbrojnym. Odrębną kwestią pozostaje odpowiedź na pytanie, czy państwa NATO powinny zacząć prowadzić działania ofensywne np. w cyberprzestrzeni w stosunku do zidentyfikowanych wrogich podmiotów. Z uwagi na to, że Sojusz jest organizacją defensywną, trudno jednak oczekiwać takich zmian.

Podsumowanie

W artykule wykazano, że zasada lustra może być przydatna do identyfikowania zagrożeń dla państw NATO płynących z Rosji i Białorusi. Na podstawie analizy rosyjskich i białoruskich dokumentów strategicznych, takich jak doktryna wojenna i doktryna bezpieczeństwa państwa, wypowiedzi polityków, artykułów naukowych, publikacji prasowych poświęconych zagadnieniom związanym z bezpieczeństwem i jego zagrożeniami można skonstatować, które obszary Rosja i Białoruś uznają za najważniejsze dla stabilności państwa, a tym samym, które będą przez nie atakowane w pierwszej kolejności.

Skoro dla Rosji i Białorusi najpoważniejsze zagrożenia wiążą się ze zwiększeniem obecności wojskowej u ich granic, masowymi protestami, działaniami w cyberprzestrzeni, atakami na obiekty infrastruktury krytycznej czy z dezinformacją, to można założyć, że w tych obszarach państwa te pozostaną najbardziej ofensywne. Niewątpliwie ich działania będą zmieniały się w czasie, ale dzięki m.in. wnikliwej analizie bieżących oskarżeń kierowanych pod adresem państw NATO będzie można przewidywać, po jakie środki mogą sięgnąć Rosja i Białoruś w najbliższej przyszłości.

Na podstawie aktualnych deklaracji rosyjskich i białoruskich elit politycznych można wnioskować, że niezależnie od przebiegu wojny w Ukrainie Rosja będzie intensyfikowała działania hybrydowe wobec państw NATO. W dalszej perspektywie (ok. dekady) przy utrzymaniu obecnego kształtu polityki zagranicznej i polityki bezpieczeństwa tego państwa należy oczekiwać wzrostu zagrożenia bezpośrednimi działaniami militarnymi. Stąd konieczne jest przeciwdziałanie (i niekinetyczne, i militarne) takim zagrożeniom zarówno w poszczególnych państwach członkowskich NATO, jak i przez Sojusz jako całość w celu odstraszenia Rosji i współpracującej z nią Białorusi.

Bibliografia

Depczyński M., Elak L., *Rosyjska sztuka operacyjna w zarysie*, Warszawa 2020.

Grenda B., *Środowisko bezpieczeństwa europejskiego w świetle zagrożeń ze strony Rosji*, Toruń 2019.

Greenhill K.M., *Weapons of Mass Migration. Forced Displacement, Coercion, and Foreign Policy*, Cornell University Press 2010.

Jung C.G., *Archetypy i nieświadomość zbiorowa*, Warszawa 2016.

Świerczek M., *Rola działań prowokatorsko-decepcyjnych w neutralizacji białoruskiej opozycji*, „Przeгляд Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2022, nr 26, s. 50–85. <https://doi.org/10.4467/20801335P.BW.21.035.15695>.

Źródła internetowe

ABW zatrzymała kolejnego szpiega z siatki pracującej na rzecz Rosji, PAP, 10 VII 2023 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1595110%2Ccabw-zatrzymala-kolejnego-szpiega-z-siatki-pracujacej-na-rzecz-rosji.html> [dostęp: 11 X 2023].

Czerep J., Nowacka S., *Fertile ground: How Africa and the Arab World found common language with Russia on Ukraine*, PISM, 17 I 2023 r., <https://www.pism.pl/publikacje/fertile-ground-how-africa-and-the-arab-world-found-common-language-with-russia-on-ukraine> [dostęp: 5 V 2023].

Dyner A.M., *II wojna światowa w polityce zagranicznej Rosji*, PISM, 28 I 2020 r., https://www.pism.pl/publikacje/II_wojna_swiatowa_w_polityce_zagranicznej_Rosji [dostęp: 5 V 2023].

Dyner A.M., *Działania hybrydowe Rosji przeciw państwom NATO i UE*, PISM, 25 XI 2022 r., <https://www.pism.pl/publikacje/dzialania-hybrydowe-rosji-przeciw-panstwom-nato-i-ue> [dostęp: 4 V 2023].

Dyner A.M., *Kryzys graniczny jako przykład działań hybrydowych*, PISM, 2 II 2022 r., https://www.pism.pl/publikacje/kryzys-graniczny-jako-przyklad-dzialan-hybrydowych#_ftn7 [dostęp: 4 V 2023].

Dyner A.M., *Nowa doktryna morska Federacji Rosyjskiej*, PISM, 2 VIII 2022 r., <https://www.pism.pl/publikacje/nowa-doktryna-morska-federacji-rosyjskiej> [dostęp: 2 V 2023].

Dyner A.M., *Nowa doktryna wojenna Państwa Związkowego Białorusi i Rosji*, PISM, 15 II 2022 r., <https://www.pism.pl/publikacje/nowa-doktryna-wojenna-panstwa-zwiazkowego-bialorusi-i-rosji> [dostęp: 3 V 2023].

Dyner A.M., *Przed atakiem – rosyjsko-białoruskie ćwiczenia Sojusznicze Zdecydowanie*, PISM, 24 II 2022 r., <https://www.pism.pl/publikacje/przed-atakiem-rosyjsko-bialoruskie-cwiczenia-sojusznicze-zdecydowanie> [dostęp: 11 X 2023].

Dyner A.M., *Rosja wzmacnia zachodnią flankę*, PISM, 19 XII 2018 r., https://www.pism.pl/publikacje/Rosja_wzmacnia_zachodni_flank_ [dostęp: 11 X 2023].

Dyner A.M., *Rosyjskie i białoruskie ćwiczenia wojskowe*, PISM, 10 X 2023, <https://www.pism.pl/publikacje/rosyjskie-i-bialoruskie-cwiczenia-wojskowe> [dostęp: 11 X 2023].

Dyner A.M. i in., *How Russian Violations of the 1997 Founding Act Influence NATO-Russia Relations*, PISM, 6 VII 2018 r., https://www.pism.pl/publikacje/How_Russian_Violations_of_the_1997_Founding_Act_Influence_NATORussia_Relations [dostęp: 11 X 2023].

Ellehuus R., *Mind the Gaps: Assessing Russian Influence in the United Kingdom*, https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/20720_Ellehuus_GEC_FullReport_FINAL.pdf [dostęp: 11 X 2023].

ENISA Transport Threat Landscape, European Union Agency for Cybersecurity, 21 III 2023 r., <https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-transport-threat-landscape> [dostęp: 4 V 2023].

Flórez K., *Zasada lustra – na czym polega?*, Krok do zdrowia, 24 IX 2022 r., <https://krokdozdrowia.com/zasada-lustra-czym-polega/> [dostęp: 3 V 2023].

Hybrid threats as a concept, European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, <https://www.hybridcoe.fi/hybrid-threats-as-a-phenomenon> [dostęp: 4 V 2023].

Kacprzyk A., *Koniec traktatu INF*, PISM, 5 VIII 2019 r., https://pism.pl/publikacje/Koniec_traktatu_INF [dostęp: 3 V 2023].

Kacprzyk A., *Rosja zawiesza wykonywanie układu Nowy START*, PISM, 24 II 2023 r., <https://pism.pl/publikacje/rosja-zawiesza-wykonywanie-ukladu-nowy-start> [dostęp: 3 V 2023].

Klerk M., *Projection: You Are My Mirror and I Am Yours*, Jung Society of Utah, 29 IV 2016 r., <https://jungutah.org/blog/projection-you-are-my-mirror-and-i-am-yours-2/> [dostęp: 10 VI 2023].

New Research Division Publication - NATO's response to hybrid threats, NATO Defense College, 10 X 2017 r., https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=886_156338.htm [dostęp: 11 X 2023].

Piekarski M., *Ochrona infrastruktury krytycznej na polskich obszarach morskich w kontekście zagrożeń hybrydowych*, w: *Ekspertyzy PTBN*, 2023, nr 1, <https://sites.google.com/view/ptb-nonlinear/ekspertyzy-ptbn> [dostęp: 4 V 2023].

Smith B., *Defending Ukraine: Early Lessons from the Cyber War*, Microsoft, 22 VI 2022 r., <https://blogs.microsoft.com/on-the-issues/2022/06/22/defending-ukraine-early-lessons-from-the-cyber-war/> [dostęp: 4 V 2023].

Terlikowski M., Dyner A.M., *Białoruski wektor rosyjskiego zagrożenia dla NATO*, PISM, 10 VII 2023 r., <https://pism.pl/publikacje/bialoruski-wektor-rosyjskiego-zagrozenia-dla-nato> [dostęp: 11 X 2023].

Terlikowski M., Dynier A.M., *Wpływ żądań Rosji na potencjał obrony i odstraszania NATO*, PISM, 22 XII 2021 r., <https://www.pism.pl/publikacje/wplyw-zadan-rosji-na-potencjal-obrony-i-odstraszania-nato> [dostęp: 5 V 2023].

United States Senate Select Committee on Intelligence, *Russian Active Measures Campaigns and Interference in the 2016 U.S. Election. Report*, <https://www.intelligence.senate.gov/publications/report-select-committee-intelligence-united-states-senate-russian-active-measures> [dostęp: 2 V 2023].

What is NATO doing to address hybrid threats?, NATO, 21 IV 2021 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_183004.htm [dostęp: 4 V 2023].

Zniszczone polskie cmentarze i pomniki. Bilans antypolskiej kampanii na Białorusi, TVP Info, 31 XII 2022 r., <https://www.tvp.info/65399725/zniszczone-polskie-cmentarze-na-bialorusi-smutny-bilans-roku-2022> [dostęp: 11 X 2023].

Rosyjskie i białoruskie źródła internetowe

Барабанов А., *Лукашенко заявил, что Польша давит Украину из-за отмашки США*, Газета.Ru, 22 IX 2023 r., <https://www.gazeta.ru/politics/news/2023/09/22/21343147.shtml> [dostęp: 11 X 2023].

Беларусь и Россия обсудили охрану границы Союзного государства, Reformation, 4 V 2023 r., <https://reform.by/belarus-i-rossija-obsudili-ohranu-granicy-sojuznogo-gosudarstva-2> [dostęp: 4 V 2023].

Жириновский предложил Польшу, Венгрии и Румынии поделить Украину, РБК, 24 III 2014 r., <https://www.rbc.ru/politics/24/03/2014/570419ef9a794761c0ce8426> [dostęp: 11 X 2023].

Лукашенко встретился с директором Службы внешней разведки России Сергеем Нарышкиным, Белта, 4 IV 2023 r., <https://www.belta.by/photonews/view/lukashenko-vstretilsja-s-direktorom-sluzhby-vneshnej-razvedki-rossii-sergeem-naryshkinym-32720/> [dostęp: 4 V 2023].

Лукашенко: в Польше, Литве, Украине готовят белорусских радикалов для диверсий в стране, Коммерсант, 10 X 2022 r., <https://www.kommersant.ru/doc/5606884> [dostęp: 1 X 2023].

Лукашенко заявил об угрозе вторжения Запада в Белоруссию, Лента.ру, 31 III 2023 r., https://lenta.ru/news/2023/03/31/west_menace/ [dostęp: 11 X 2023].

Лукашенко обеспокоен планами НАТО и Польши забрать Западную Украину, Белта, 23 V 2022 r., <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-obespokoien-planami-nato-i-polshi-zabrat-zapadnuju-ukrainu-503501-2022/> [dostęp: 11 X 2023].

Лукашенко о милитаризации Польши: такая эскалация вдоль наших границ недопустима, Белта, 28 I 2022 r., <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-o-militarizatsii-polshi-takaja-eskalatsija-vdol-nashih-granits-nedopustima-481701-2022/> [dostęp: 11 X 2023].

Лукашенко предупредил о «лязгающих» у границ Белоруссии войсках НАТО, РИА, 16 VIII 2020 r., <https://ria.ru/20200816/1575854110.html> [dostęp: 11 X 2023].

Лукашенко прокомментировал желание Польши устроить переворот в Белоруссии *хвищез*, Московский комсомолец, 25 V 2023 r., <https://www.mk.ru/politics/2023/05/25/lukashenko-prokommentiroval-zhelanie-polshi-ustroit-perevorot-v-belorussii.html> [dostęp: 11 X 2023].

Мир накануне катастрофы. XX век. Гиена Европы. Документальный фильм (2022), YouTube, 11 II 2023 r., <https://www.youtube.com/watch?v=l6TpLLw33NQ> [dostęp: 5 V 2023].

Парад Победы на Красной площади, Kremlin.ru, 9 V 2023 r., <http://kremlin.ru/events/president/news/71104> [dostęp: 9 V 2023].

Плотникова А., Кого опасается Александр Лукашенко?, Голос Америки, 12 X 2022 r., <https://www.golosameriki.com/a/lukashenko-kgb/6786965.html> [dostęp: 11 X 2023].

Польский фашизм // Каким Сталин увидел Минск после войны // Как поляки издевались над белорусами, YouTube, 21 IX 2022 r., <https://www.youtube.com/watch?v=e0pZbUV9hWA> [dostęp: 5 V 2023].

Путин: Польша хочет оккупировать Западную Украину под «зонтиком» НАТО, РИА, 21 VII 2023 r., <https://crimea.ria.ru/20230721/putin-polsha-khochet-okkupirovat-zapadnuyu-ukrainu-pod-zontikom-nato-1130218007.html> [dostęp: 11 X 2023].

Rosyjskie i białoruskie akty prawne i dokumenty

Военная доктрина Российской Федерации, <https://docs.cntd.ru/document/420246589> [dostęp: 2 V 2023].

Военная доктрина Союзного государства, Правовой портал Союзного государства, <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fxn--c1anggbdpdf.xn--p1ai%2Fupload%2Fiblock%2F18c%2F%25D0%2592%25D0%25BE%25D0%25B5%25D0%25BD%25D0%25BD%25D0%25B0%25D1%25F%2520%25D0%25B4%25D0%25BE>

%25D0%25BA%25D1%2582%25D1%2580%25D0%25B8%25D0%25BD%25D0%25B0%2520%25D0%25A1%25D0%25BE%25D1%258E%25D0%25B7%25D0%25BD%25D0%25BE%25D0%25B3%25D0%25BE%2520%25D0%2593%25D0%25BE%25D1%2581%25D1%2583%25D0%25B4%25D0%25B0%25D1%2580%25D1%2581%25D1%2582%25D0%25B2%25D0%25B0.docx&wdOrigin=BROWSELINK [dostęp: 3 V 2023].

Заседание коллегии ФСБ России, Kremlin.ru, special.kremlin.ru/catalog/keywords/78/events/70597 [dostęp: 2 V 2023].

Закон Республики Беларусь об утверждении Военной доктрины Республики Беларусь, Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь, 20 VII 2016 r., <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=H11600412> [dostęp: 3 V 2023].

Морская доктрина Российской Федерации, Kremlin.ru, static.kremlin.ru/media/events/files/ru/uAFi5nvux2twaqjftS5yrIZUVTJan77L.pdf [dostęp: 2 V 2023].

Постаиовлене Совета Безопасности Республики Беларусь о рассмотрении проекта новой Концепции национальной безопасности Республики Беларусь, Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь, 6 III 2023 r., <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=P223s0001> [dostęp: 3 V 2023].

Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 г. № 400., „О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации”, Kremlin.ru, www.kremlin.ru/acts/bank/47046 [dostęp: 2 V 2023].

Anna Maria Dyner

Absolwentka Instytutu Nauk Politycznych oraz Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego. Analityczka ds. Białorusi i polityki bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej w programie „Bezpieczeństwo międzynarodowe” Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych. Jej zainteresowania badawcze obejmują rosyjską politykę bezpieczeństwa, rolę Rosji na obszarze postsowieckim oraz politykę wewnętrzną i zagraniczną Białorusi.